

Η οργάνωση των καθαριστριών στην Βρετανία από τη δεκαετία του 1970.

Μια προσωπική μαρτυρία

Sheila Rowbotham

Τμήμα Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο του Manchester, Manchester UK;

Sheila.rowbotham@man.ac.uk

Στις αρχές του 1970 το Κίνημα Γυναικείας Απελευθέρωσης στην Βρετανία (Women's Liberation Movement) επεδίωξε να συνδικαλίζει τις νυκτερινές καθαρίστριες. Μία μακρά και ενταντική καμπάνια κατέληξε σε δύο απεργίες και σε μία μεγαλύτερη συνειδητότητα στο συνδικαλιστικό κίνημα για αυτό το παραγνωρισμένο τμήμα εργατριών. Παρόλλο την δημοσιότητα που δημιουργήθηκε μέσω άρθρων σε εφημερίδες, συναντήσεων και από την παραγωγή δύο ντοκουμαντέρ που εστιάζανε στις καθαρίστριες και στις συνθήκες εργασίας τους, η οργάνωση αποδείχθηκε πολύ δύσκολη. Αυτό οφειλότανε στο οικονομικό και πολιτικό κλίμα των τελών του 1970 και στις συνέπειες των ιδιωτικοποιήσεων οι οποίες συνέβαλλαν στην αύξηση της ανισότητας στον Βρετανική κοινωνία. Το άρθρο αυτό σκιαγραφεί μία αγνοημένη ιστορία προσπαθειών για να οργανωθούν οι καθαρίστριες, μία ιστορία που κερδίζει μία νέα σχέση σήμερα με την αφύπνιση της καμπάνιας «Δικαιοσύνη για τους Καθαριστές» (Justice for Janitors) στις Η.Π.Α. και με την συνείδηση ότι οι χαμηλά αμειβόμενες υπηρεσίες και δουλειές παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία.

Τον Μάρτιο του 1970, το Newsweek ανακοίνωσε τη γέννηση ενός νέου φεμινιστικού κινήματος στην Βρετανία μετά από ένα συνέδριο 500 συγκεντρωμένων στην Οξφόρδη (Anon Newsweek 1970a:49). Αρκετές από αυτές τις γυναίκες που ταξιδέψανε στην Οξφόρδη είχανε ριζοσπαστικοποιηθεί από τα κινήματα της προηγούμενης δεκαετίας: για τον Πυρηνικό Αφοπλισμό, Ενάντια στο Απαρτχάιντ, ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ, το ριζοσπαστικό φοιτητικό κίνημα και το Αμερικανικό κίνημα για τα πολιτικά δικαιώματα. Αποφασισμένες να εγείρουμε τα αιτήματά μας σαν γυναίκες και εμπνευσμένες από την ανάδυση του Κινήματος Γυναικείας Απελευθέρωσης (Women's Liberation Movement) στις Η.Π.Α., ενδιαφερόμασταν για την αδικία και την ανισότητα γενικότερα. Η επανάστασή μας συνέπεσε με την έκρηξη του αγωνιστικού συνδικαλισμού στην Βρετανία. Μία απεργία των χειριστριών ραπτομηχανών στο εργοστάσιο της Ford για ίση πληρωμή το 1968 σηματοδότησε ένα νέο πνεύμα μεταξύ των εργατριών και σαν αποτέλεσμα το 1970 η βουλευτής των Εργατικών Barbara Castle εισήγαγε τον αντίστοιχο νόμο για ίση αμοιβή. Αυτός ο νόμος σχεδιάστηκε να εφαρμοστεί από το 1975.

Σύντομα μετά το νόμο περί ίσης αμοιβής που πέρασε, οι Τόρις ήρθαν στην εξουσία, οδηγούμενοι από τον Edward Heath. Αυτό τον Αύγουστο, η συντηριτική εφημερίδα, *The Daily Telegraph*, δημοσίευε ότι η κυβέρνηση ανησυχούσε για «την συνεχιζόμενη έκρηξη των μισθών» (Hughes *The Daily Telegraph* 1970:1), ενώ στο συνέδριο του συντηριτικού κόμματος τον Οκτώβριο του 2007 ο νέος πρωθυπουργός Heath διακήρυξε την υιοθέτηση αυστηρών μέτρων εναντίον των «τρακαδόρων» του κράτους πρόνοιας (Anon *The Evening News* 1970b:13). Σε μια βέβαιη γενιά συνδικαλιστών αποφασισμένη να βελτιώσει τις συνθήκες διαβίωσης της εργατικής τάξης, αυτό ήταν κύρηξη πολέμου. Η απάντηση ήταν καθαρή και άγρια. Η δεκαετία του 1970 ήταν περίοδος βιομηχανικής αναταραχής στην οποία χιλιάδες ανθρώπων παρασυστήθηκε σε αγωνιστική δραστηριότητα (Kelly 1988:104-114). Αν και όλα αυτά είναι αρκετά καλά καταγεγραμμένα, είναι λιγότερο γνωστό ότι αυτή η δεκαετία ήταν επίσης περίοδος ελπίδας για τους χαμηλά αμοιβόμενους εργαζόμενους – αρκετοί από αυτούς ήταν γυναίκες και μετανάστες. Ενδεικτικά, η σύνθεση της εργατικής δύναμης, και ως ενός ορισμένου σημείου και του συνδικαλιστικού κινήματος, άρχισε ανεπαισθήτως να αλλάζει προς χαμηλά αμειβόμενες βιομηχανικές/κατασκευαστικές εργασίες και στο δημόσιο τομέα, και αυτό θα είχε επίδραση στα γεγονότα της δεκαετίας. Απεργίες από εργάτριες σε συνδυασμό με τον νόμο περί ίσης αμοιβής της Barbara Castle προβάλλανε το θέμα της χαμηλής αμοιβής στις γυναίκες. Όχι μόνο έγινε γρήγορα εμφανές ότι οι εργοδότες «φέρανε βόλτα» εφευρετικώς τον νόμο περί ίσης αμοιβής υποβαθμίζοντας εργασίες και επιβεβαιώνοντας ότι τα πράγματα που κάνουν οι γυναίκες δεν χαρακτηρίζονταν ως «ειδικευόμενα», αλλά και ο νόμος απλά δεν εφαρμόζονταν σε αρκετές γυναίκες των οποίων η δουλειά δεν θεωρούνταν συγκρίσιμη με των αντρών (Hanna *The Sunday Times* 1971:65). Το 1971 ο μέσος εβδομαδιαίος μισθός των γυναικών ήταν 12 λίρες. Αυτό ήταν λιγότερο από το 60% του ανδρικού μισθού για 40 ώρες (Bruegel *Socialist Worker* 1971:7). Όμως υπήρχαν στρώματα εργατριών που κερδίζανε λιγότερα πραγματικά, συμπεριλαμβανομένων των αόρατων νυχτερινών καθαριστριών που κινούνταν στους δρόμους των μεγάλων πόλεων μετά το σκοτάδι. Κομμάτι της αυξανόμενης στρατιάς των ανεπίσημων εργατών που ήταν έξω από τη ρυθμισμένη εργασία και τα συνδικάτα, όπως οι γυναίκες που υποφέρονε από αντικοινωνικές ώρες εργασίας και εργασιακές συνθήκες, κερδίζανε περίπου 10 με 11 λίρες την εβδομάδα, και θεωρούσανε τους εαυτούς τους τυχερούς αν είχανε μία εβδομάδα το χρόνο πληρωμένες διακοπές.

Η Ομάδα Δράσης των Καθαριστριών

Μεταξύ 1970 και 1971, το Κίνημα Γυναικείας Απελευθέρωσης ξεφύτρωσε. Τον Μάρτιο του 1971, 5000 κόσμος διαδήλωσε για την «απελευθέρωση των γυναικών» κάτω από το χαλάζι και το χιόνι του Λονδίνου. Μεταξύ αυτών ήταν μία νυχτερινή καθαρίστρια, η May Hobbs, που κρατούσε ένα πλακάτ που έγραφε «Ομάδα Δράσης Καθαριστριών» (Bruegel *Socialist Worker* 1971:7). Η May Hobbs ήταν αγωνίστρια. Αγανακτισμένη από τις συνθήκες που γνώριζε ως νυχτερινή καθαρίστρια, ήρθε σε επαφή με μέλη των Διεθνών Σοσιαλιστών (IS) (τώρα Σοσιαλιστικό Κόμμα Εργατών SWP), μία τροτσκιστική ομάδα. Φίλοι μου από το IS μου είχαν ζητήσει να βάλω μία σημείωση στο έντυπο του εργαστηρίου της Γυναικείας Απελευθέρωσης (Women's Liberation Workshop Newsletter) και, το φθινόπωρο του 1970 ένα πλήθος γυναικών και ένας άνδρας συνωστισμένοι στην κρεβατοκάμαρά μου στο Hackney, ανατολικό Λονδίνο, ακούγαμε τη May Hobbs να μας λέει για τις προσπάθειές της

να οργανώσει τις καθαρίστριες. Η καμπάνια για την οργάνωση των νυκτερινών καθαριστριών είχε αρχίσει.

Κάθε Τρίτη βράδυ γύρω στις 10μμ κατευθυνόμουν στην οικονομική περιοχή του Λονδίνου με τη φίλη μου και σύντροφο στο μοίρασμα Liz Waugh. Τριγυρίζαμε στους δρόμους ψάχνοντας καθαρίστριες. Δεν ήτανε δύσκολο να τις διακρίνεις μεταξύ των λίγων εργατών που μένανε στην περιοχή: κουρασμένες να περπατάνε αργά κουβαλώντας πλαστικές σακούλες. «Με συγχωρείς», λέγαμε. «Θα' θελεις να μπεις σε ένα σωματείο;» Μετά θα φτιάχναμε τα μπλε και κίτρινα φυλλάδια από το Συνδικάτο Μεταφορών και Γενικώς Εργαζομένων - Transport and General Worker's Union (T&G). Συναντήσαμε κενά βλέμματα, ειδικά από τις Αφρο-Καραϊβικές γυναίκες, αρκετές από τις οποίες, διαφωτιστικό για εμάς, δεν είχανε συναντήσει συνδικάτο πριν. Ξεκίνησα να συμπληρώνω το υλικό από το T&G με χειρόγραφες προσπάθειες παραγόμενες σε ένα πολύγραφο (πρόγονο του φωτοτυπικού) που ήτανε στο σχολείο που δούλευα μερική απασχόληση, ρωτώντας «γιατί οι νυκτερινές καθαρίστριες να παίρνουνε λιγότερα από τις πρωινές; Δουλεύεις νύκτα για τόσο λίγα λεφτά; Γιατί δεν παίρνουνε οι καθαρίστριες πλήρη μισθό που να τις καλύπτει; Δουλεύοντας σε κτίρια με ελάχιστο προσωπικό; Χωρίς επιδόματα Κυριακών; Συχνά χωρίς πληρωμένες διακοπές; Χωρίς ασφάλεια; Να τις απολύουν χωρίς προειδοποίηση; (Cleaners' Action Group 1971, δημοσιεύτο φυλλάδιο). Η απάντηση στο τέλος της σελίδας σε αυτές τις ερωτήσεις ήτανε, φυσικά, γιατί δεν ήτανε συνδικαλισμένες. Οι περισσότερες γυναίκες μας βλέπανε σαν ταχυδακτυλουργούς καθώς τους χώναμε τα φυλλάδια του T&G στα χέρια τους. Πάντως κάποιες λίγες συμμετείχανε.

Εμπνεόμενες από τη May Hobbs και προσηλωμένες στην επιθυμία μας να καλυτερεύσουμε τα πράγματα, χωθήκαμε στην Ομάδα Δράσης Καθαριστριών (Cleaner's Action Group) με μικρή κατανόηση των συνθηκών που οι γυναίκες πιέζονταν να αποδεχτούν ώστε να μπορούν να δουλεύουν σε αυτό το υπόγειο τμήμα ευκαιριών του καπιταλισμού. Μάθαμε συναντώντας τες στο δρόμο, αλλά περισσότερο μέσω των φιλιών που διαμορφώσαμε στην πορεία της καμπάνιας. Οι καθαρίστριες μας διδάξανε πως το λούστρο των χορευτικών της δεκαετίας του '60 απέκρυψε την απαίσια, υπόγεια φτώχεια στη Βρετανική κοινωνία. Το 1970 η Ομάδα Δράσης για την Παιδική Φτώχεια (Child Poverty Action Group) αποκάλυψε ότι τρία εκατομμύρια παιδιά ζούσαν σε φτώχεια στη Βρετανία (Jackson *The Times* 1970:7). Οι γυναίκες που πηγαίνανε να καθαρίσουν πιθανών να ήτανε οι μητέρες τους. Μερικές προέρχονταν από ανειδίκευτη εργατική τάξη που γνώριζε τη φτώχεια για γενιές και άλλες ήτανε Ιρλανδές, Αφρο-Καραϊβικές, Ασιάτισσες, Ελληνίδες ή Ισπανίδες μετανάστριες. Αν και λίγες ήτανε στα είκοσι τους και λίγες πάνω από 60, οι περισσότερες ήτανε στα τριάντα και σαράντα τους με συζύγους χαμηλόμισθους, άρρωστους ή ανάπηρους. Οι γυναίκες φαίνονταν μεγαλύτερες από την ηλικία τους, γιατί σχεδόν δεν κοιμόντουσαν καθόλου, ξεκλέβοντας λίγες ώρες αφότου τα παιδιά τους πηγαίνανε σχολείο. Η συγκεντρωμένη εξάντληση ήτανε χαραγμένη στα πρόσωπά τους. Δεν είχανε ώρες για συναντήσεις και διαδηλώσεις οι οποίες για εμάς τις νέες ακτιβίστριες της Γυναικείας Απελευθέρωσης είχαν γίνει τρόπος ζωής. Εν τούτοις ήρθανε στην πρώτη πορεία το 1971 να ακούσουνε τη May Hobbs να καλεί για «αυτοοργάνωση των γυναικών στο χώρο δουλειάς». Το ρεπορτάζ του Socialist Worker, γραμμένο από την Irene Bruegel, καταγράφει πως ο Μάης έδινε έμφαση στην ανάγκη να παλέψουν τους εργοδότες και να «πιέσουν για περισσότερη δημοκρατία εντός των συνδικάτων» (Bruegel *Socialist Worker* 1971:7)

Εμείς οι μοιραστές προκηρύξεων σύντομα ανακαλύψαμε πως αυτό ήτανε ένας υψηλός στόχος για τις γυναίκες που προσπαθούσαμε να στρατολογήσουμε. Ακόμα και η συμμετοχή σε ένα σωματείο ήταν ένα τεράστιο βήμα. Πολλές από αυτές ήταν τόσο φοβισμένες γιατί αιτούνταν επίδομα πρόνοιας, είχανε μεταναστευτικά προβλήματα ή απλά ήταν τρομοκρατημένες από τους εργολάβους. Η Sally Alexander περιγράφει σε μία μαρτυρία στο σοσιαλιστικό φεμινιστικό περιοδικό Red Rag (Το Κόκκινο Κουρέλι) πως αρχικά είχαμε απλώς φανταστεί να μοιράσουμε φυλλάδια σε όλα τα κτίρια του Λονδίνου. Μετά προσπαθήσαμε να συγκεντρωθούμε σε έναν εργολάβο και μετά, όταν αυτό αποδείχθηκε δύσκολο, να εστιάσουμε σε μεγάλα κτίρια (Alexander 1994:259-260). Η Sally ξεκίνησε να μοιράζει σε δύο τεράστια κτίρια της Shell στο δυτικό Λονδίνο, όπου μία καθαρίστρια η Jean Morrongi, εμφανίστηκε ως η οικονόμος. Από μία μεγάλη 18μελή οικογένεια και αυτή η ίδια μητέρα επτά παιδιών, θυμότανε να είναι στην Βοηθητική Υπηρεσία Εδάφους (ATS) στον πόλεμο σαν ένα είδος διακοπών (McCrinkle και Rowbotham 1979:42). Παρόλο την απαιτητική της ζωή, θα γίνει μία από τις πιο σταθερές υποστηρίκτριες της καμπάνιας. Οι γυναίκες στη Shell δεν παραπονούνταν μόνο για τους μισθούς αλλά και για την ανεπαρκή στελέχωση που τις πίεζε να καλύπτουν ακόμα περισσότερα γραφεία, δουλεύοντας χωρίς κανονικό εξοπλισμό και σε πνιγηρό αέρα γιατί έκλεινε το αιρ-κοντίσιον (Alexander 1994:260). Θα ακούγαμε παρόμοιες δυσκολίες και από άλλες γυναίκες. Στο ανατολικό Λονδίνο η Liz Waugh και εγώ ήμασταν σε μία τροχιά γρήγορης εκμάθησης του συστήματος συμβάσεων. Με κόπο θα συνδικαλίζαμε ένα κτίριο και γυρίζοντας πίσω θα βρίσκαμε τις γυναίκες τρομοκρατημένες από το πρακτορείο καθαρισμού. Σιγά σιγά αρχίσαμε να συναρμολογούμε την εικόνα της βιομηχανίας, μερικώς από τη Jean Wright, που ήτανε καθαρίστρια για πολλά χρόνια. Ήτανε μόνη της υπεύθυνη για μία μεσαίου μεγέθους πολυκατοικία στο City και ο έφηβος γιος της και ο άντρας της συνήθιζαν να έρχονται για βοήθεια, βοηθούσαν τη Liz και εμένα στο μοίρασμα των εντύπων το βράδυ. Όπως όλοι μαζί καθαρίζαμε, η Jean Wright θα μιλούσε για τις παράξενες ανεπίσημες ιεραρχίες στην επιχείρηση και θα εξηγούσε πως μία καλή επόπτης σε ένα μεγάλο κτίριο χρειάζεται πραγματικά δεξιότητες προγραμματισμού. Στις αεριτζίδικες επιχειρήσεις καθαρισμού, όμως, δεν αποφασίζει πάντα η αξία για το ποιος γίνεται επόπτης. Κάθε εταιρία λειτουργούσε με διαφορετικούς και προφανώς τυχαίους τρόπους.

Η εργολαβία της εργασίας ήταν κοινή στο 19^ο αιώνα στην γεωργία, στην οικοδομή και στις κυβερνητικές υπηρεσίες. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα μεταρρυθμιστές προπαγανδίζανε εναντίον του συστήματος και πιέζανε προς άμεση, με κανόνες εργασία, συμπεριλαμβάνοντας ίση αμοιβή για τις καθαρίστριες στα κυβερνητικά κτίρια (Paul 1986:11; Rowbotham 1999:133-134). Όμως στη δεκαετία του 1930 η ανάπτυξη των μεγάλων γραφείων οδήγησε στο να δημιουργηθούν οι πρώτες εταιρίες καθαρισμού. Την μεταπολεμική περίοδο επεκταθήκανε και τους δόθηκε πρόσφατα μία ώθηση το 1968, όταν η κυβέρνηση των Εργατικών, ενδιαφερόμενη να επιδείξει περικοπές στις δημόσιες υπηρεσίες, είχε απολύσει 4000 καθαρίστριες που δουλεύανε απευθείας (Alexander 1994:263). Στα 1970 μερικοί εργολάβοι καθαριότητας είχανε γίνει μεγάλες εταιρίες, αλλά και νέες φίρμες συνεχώς εμφανίζονταν επειδή απαιτούνταν πολύ λίγο επενδυτικό κεφάλαιο για να ξεκινήσεις. Το κύριο κόστος ήτανε η εργασία. Οι εταιρίες σε αυτά τα χαμηλότερα σκαλοπάτια ήτανε συχνά ασταθείς. Βρήκαμε πραγματικά παρακλάδια εγκληματικών συμμοριών που χρησιμοποιούσανε προφανή εκφοβισμό.

Η εργολαβική βιομηχανία καθαρισμού εμφανίζονταν στο περιθώριο του συνδικαλιστικού κινήματος στις αρχές του 1970. Αν και το T&G είχε τις ρίζες του στο συνδικαλισμό ανειδίκευτων και ανοργάνωτων εργατών του τέλους του 19^{ου} αιώνα, εκείνες οι μέρες ήταν πολύ παλιά. Ήταν ένα μεγάλο γραφειοκρατικό εξάρτημα και, αν και ο ηγέτης του Jack Jones τοποθετούνταν στα αριστερά του Εργατικού κόμματος, οι αξιωματούχοι του βλέπανε τη στρατολόγηση των καθαριστριών σαν σπατάλη πόρων. Η Ομάδα Δράσης Καθαριστριών όταν αυτή ήρθε στον κόσμο του συνδικαλισμού ήταν η απέξω που κοίταζε μέσα. Ούτε η May Hobbs, ή η Jean Mormont και ούτε η Jean Wright είχανε εμπειρίες από τις διαπραγματευτικές δομές του συνδικαλισμού. Η Sally Alexander ήτανε ηθοποιός και στην Ισότητα (σωματείο ηθοποιών), και εγώ στην Εθνική Ένωση Δασκάλων (National Union of Teachers), αλλά οι βυζαντινοί κανόνες του T&G ήτανε κινέζικα για εμάς. Η Lucy μητέρα της Liz Waugh, μία εργάτρια του ανατολικού Λονδίνου που είχε εμπλακεί στη Γυναικεία Απελευθέρωση μαζί με την κόρη της, ήτανε το ίδιο μπερδεμένη. Έχοντας ευωθεί ότι οι καθαρίστριες πρέπει να είναι στον κλάδο των καθαριστών τζαμιών, αυτή ξόδεψε αιώνες ψάχνοντας τις αόριστες συνεδριάσεις των κλάδων τους.

Εξοργισμένη από τη σύγχυση και το μπερδεμα άρχισε να επιμένει ότι οι καθαρίστριες θα πρέπει να έχουν το δικό τους κλάδο. Το πρόβλημα ήταν ότι δεν είχαμε αρκετές γυναίκες να υπογράψουν για αυτό, ούτε ακόμα και όταν βρήκαμε μερικές καθαρίστριες που μυστηριωδώς ήτανε ήδη στο T&G. Το καλοκαίρι του 1971 ήμασταν σε αδιέξοδο με το σωματείο. Μερικές που μοιράζανε το φυλλάδιο του εργαστηρίου της Γυναικείας Απελευθέρωσης προσελκυστήκανε από την πρόταση να δημιουργηθεί ένα συνδικάτο στις γραμμές της παλιάς Λίγκας Γυναικείων Συνδικάτων (Women's Trade Union League). Άλλες από εμάς επιχειρηματολογούσαμε ότι έτσι οι καθαρίστριες θα παρέμεναν τόσο ευάλωτες όσο ήτανε και τότε. Μία εναλλακτική ιδέα ήταν μία κοπερατίβα καθαριότητας, αλλά απορρίφθηκε γιατί θα είχε σημάνει ότι θα βάζαμε τους εαυτούς μας στη θέση των επιχειρήσεων (Alexander 1994:259-260). Όσες μοιράζανε φυλλάδια άρχισαν να απομακρύνονται, συμπεριλαμβανόμενων και των γυναικών από τους Διεθνείς Σοσιαλιστές (International Socialist) που πήγαν να ψάξουν για την επανάσταση αλλού. Με το φθινόπωρο μόνο μια χούφτα από εμάς μείναμε για να κάνουμε ένα τεύχος από το Shrew (η Στρίγγλα) το περιοδικό του εργαστηρίου της Γυναικείας Απελευθέρωσης πάνω στις νυκτερινές καθαρίστριες. Η Liz και η Lucy Waugh, η Sally Alexander και η καλλιτέχνη Mary Kelly, της οποίας η δουλειά με τις νυκτερινές καθαρίστριες ενέπνευσε το καλλιτεχνικό έργο της, αναλάβανε αυτό το καθήκον. Η Mary βοηθούσε μία αριστερή ομάδα κινηματογράφου, τη Berwick Street Film Collective (αργότερα μετονομάστηκε Lusía), να κάνει ένα φιλμ για την καμπάνια.

Η αλήθεια ήταν ότι ο μεγάλος θόρυβος της «Καμπάνιας των Νυκτερινών Καθαριστριών» κάπως ανθοφόρησε και μάλλον ήμασταν περισσότερο γνωστές στην αριστερά από ότι οι πραγματικοί μας αριθμοί επέτρεπαν. Το τεύχος του Shrew με τις νυκτερινές καθαρίστριες είχε ρεπορτάζ από το λόγο της Ιρλανδέζας σοσιαλίστριας Bernadette Devlin (τώρα McAliskey), εκλεγμένη μέλος κοινοβουλίου στην αφύπνιση του Κινήματος για Κοινωνικά Δικαιώματα στην Ιρλανδία (Anon Shrew 1971:6). Κάθισε με τα πόδια της να κρέμονται από ένα τραπέζι και απευθύνθηκε στο μάλλον λιγοστό ακροατήριο των νυκτερινών καθαριστριών με τη συνηθισμένη ευφράδεια και πάθος της. Το να συγκεντρωθούν έστω και αυτές οι καθαρίστριες ήτανε ένας ηράκλειος άθλος. Ο άντρας της May Hobbs, ο Chris

έφερε μερικές με το αρχαίο του αυτοκίνητο. Άλλες σκαρφαλωμένες πηγαينوερχόντουσαν με το κάπως επικίνδυνο μηχανάκι της Liz Waugh. Η καμπάνια μας μπορεί να ήταν δυνατή από ομιλητές και συγγραφείς αλλά αδύναμη σε απλούς «πεζικάριους».

Μετά που βγήκε το Shrew, περισσότερες διανομείς για τα φυλλάδιά μας εμφανιστήκανε, συμπεριλαμβανόμενη και μία γυναίκα από την Ομάδα Διεθνών Μαρξιστών (International Marxist Group) άλλη μία τροτσκιστική ομάδα. Αυτή γρήγορα θα έφτιαχνε ένα τεύχος (Η Καμπάνια των Νυκτερινών Καθαριστριών, 1972) μέσω της ομάδας «Σοσιαλιστική Γυναίκα» που συνδέονταν με την οργάνωσή της, λέγοντας τι θα έπρεπε να γίνει, μία πράξη με την οποία εμείς, των αυστηρών δημοκρατικών τύπων της Γυναικείας Απελευθέρωσης, αγανακτήσαμε θεωρώντας την αυταρχική.

Αλλά οποιοδήποτε πρόβλημα εσωτερικής δημοκρατίας ήτανε τίποτα σε σχέση με τα συνεχιζόμενα προβλήματα της εμπλοκής μας με το T&G. Η May Hobbs, που ήτανε γεννημένη για άμεση δράση, είχε τηλεφωνήσει στο σπίτι του Jack Jones και είχε παραπονεθεί στη γυναίκα του. Ήτανε επίσης σε καλές σχέσεις με τα ελευθεριακά μέσα που ευχαρίστως αναφέρονε το χάλι των νυκτερινών καθαριστριών που αγνοούνταν από τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία. Αυτό δεν μας κατέστησε προσφιλείς στο συνδικάτο. Ακόμα και όταν καταφέραμε να συναντηθεί το T&G με τις καθαρίστριες, το κενό επικοινωνίας ήταν χαρακτηριστικό. Οι κινηματογραφιστές από τη Lusia, Marc Karlin, Humphrey Trevelyan και James Scott, πιάσανε μία αποκαλυπτική στιγμή στη συνάντηση σε μια παμπ με τη Jean Mormont, τη γυναίκα από τη Shell και τη Mary Kelly. Από τη μία οι συνδικαλιστές, όπως οι επίσημοι κηφίνες μακριά σε αυτή την ιδιαίτερη γλώσσα που χρησιμοποιούσαν, τόσο αδιαπέραστη στους απέξω, και από την άλλη η Jean Mormont, με μαύρους κύκλους από την κούραση κάτω από τα μάτια, αργά-αργά να παρασύρεται από τη μουσική του τζουκμπόξ στο βάθος.

Οι απεργίες των καθαριστριών

Η May Hobbs αποφάσισε πως έπρεπε να εστιάσουμε στο συνδικάτο του δημόσιου τομέα (CSU) που είχε κάποιες καθαρίστριες σαν μέλη. Ένα προφανές πλεονέκτημα ήταν ότι το CSU μπορούσε να αποσπάσει την υποστήριξη των μελών του εντός των κυβερνητικών κτιρίων. Επιπλέον υπήρχε ένα σημαντικά διαφορετικό στυλ συνδικαλισμού. Ο αξιωματούχος του συνδικάτου που ήταν νέος και δραστήριος και οδηγούσε σπορ κόκκινο αυτοκίνητο, ήταν πρόθυμος να κατέβει στα κτίρια και να μιλήσει με τις καθαρίστριες στο διάλειμμα τους στις 1.00π.μ. μία προοπτική που θα φρίκαρε πάντα τον άντρα του T&G που ήταν στο ωράριο εννιά με πέντε. Το περιοδικό το CSU Το Μαστίγιο έδωσε δημοσιότητα στην καμπάνια. Το ηθικό μας ανέβηκε. Το καλοκαίρι του 1972 καθαρίστριες σε δύο κτίρια του υπουργείου Άμυνας – στο Empress State και στο Παλαιό Ναυαρχείο – κατέβηκαν σε απεργία (Anon *The Whip* 1972:1). Υπήρχε υψηλό φρόνημα στις απεργιακές φρουρές, εν μέρει εξαιτίας του απεργιακού επιδόματος που έδινε το CSU που ήτανε 10 λίρες την εβδομάδα, λίγο πολύ ότι

θα κερδίζανε οι γυναίκες καθώς θα καθαρίζανε. Οι Διεθνείς Σοσιαλιστές International Socialists και η Ομάδα Διεθνών Μαρξιστών International Marxist Group επέστρεψαν να βοηθήσουν τους διανομείς φυλλαδίων από το Κίνημα Γυναικείας Απελευθέρωσης και την απεργιακή φρουρά. Ακόμα θυμάμαι ένα αίσθημα βασανιστικής ενοχής αν έχανα μία μέρα περιφρούρησης για να δουλέψω στο βιβλίο που έγραφα , *Κρυμμένες από την Ιστορία*.

Αυτοί ήταν αγωνιστικοί καιροί και καθαρίστριες που απεργούσαν θα λαμβάνανε άμεση συνδικαλιστική υποστήριξη. Οι οδηγοί φορτηγών του T&G αρνηθήκανε να σπάσουνε την απεργιακή φρουρά και οι προμήθειες άρχισαν να στραγγίζουν στο υπουργείο Αμύνης, πιο κρίσιμα η μπίρα στα μπαρ. Εσωτερικές πληροφορίες από συμπαθούντες στο Empress State Building ήτανε ότι η έλλειψη μπίρας είχε τρομερές συνέπειες στο ηθικό. Οι ταχυδρομικοί αρνηθήκανε να παραδώσουν αλληλογραφία ' τυπογράφοι, σιδηροδρομικοί και εργαζόμενοι στις υφαντουργίες δώσανε οικονομική ενίσχυση. Τα τοπικά Συνδικαλιστικά Συμβούλια ήρθανε με καλές πρακτικές συμβουλές με ποιον να επικοινωνήσουμε στην περιοχή. Μια παράξενη συνάντηση ήταν με μερικούς άντρες στο κτίριο του Ναυαρχείου ένα βράδυ, οι οποίοι επιμένανε να τους αφήσουμε να μπούνε μέσα γιατί φροντίζανε τα τούνελ. Τα τούνελ, εξηγήσανε, πρέπει να είναι σε καλή κατάσταση γιατί η Βασίλισσα και άλλα σπουδαία πρόσωπα θα διαφεύγανε μέσω αυτών σε περίπτωση πυρηνικής επίθεσης. Η Ομάδα Δράσης των Καθαριστριών σαφώς απειλούσε την ίδια την άμυνα του βασιλείου!

Στο Empress State Building στο Φούλαμ η απεργιακή περιφρούρηση προσλάμβανε μία καρναβαλική ατμόσφαιρα. Ένα κοντινό ιταλικό εστιατόριο επέτρεψε τη Lusia Film να χρησιμοποιήσει το ηλεκτρικό του. Οι κινηματογραφιστές στήσανε μία οθόνη και άρχισαν να δείχνουν ταινίες, πιο αξιοσημείωτη το *Αλάτι της Γης* το υπέροχο φιλμ του Herbert J. Biberman του 1953 για μία απεργία σε κοινότητα εργατών σε ορυχείο ψευδάργυρου στο Νέο Μεξικό, στην οποία οι γυναίκες παίζανε ρόλο κλειδί. Φλογερό, ευαίσθητο, με χιούμορ το *Αλάτι της Γης* είχε σαν αποτέλεσμα να εκβιασθεί ο σκηνοθέτης κατά την περίοδο Μακάρθι, ενώ η μεξικανή ηθοποιός Rosaura Revueltas επαναπατρίσθηκε στο Μεξικό (Pyg 2000:959-960). Οι καθαρίστριες αρκετές από αυτές από την Ιρλανδία και την Καραϊβική αγαπούσανε αυτό το δράμα στο οποίο η τάξη, η φυλή και το φύλλο αλληλοεπιδρούσανε με τρόπους πολύ κοντινούς στις δικές τους εμπειρίες. Η Lusia Films είχε επηρεαστεί από την παραγωγή ακτιβιστικών ταινιών για τα γεγονότα στο Παρίσι το 1968 και από τις πρώτες Ρωσικές επαναστατικές ταινίες. Ήταν μέρος από ένα δημιουργικό νέο ρεύμα ντοκουμενταριστών που μόλις άρχισε να απογειώνεται στη Βρετανία. Συγκεντρώνανε χρήματα κάνοντας διαφημίσεις και δείχνοντας τις ταινίες του σε συναντήσεις. Ενώ μερικοί υιοθετούσαν ένα ευθύ στυλ επικαίρων, η Lusia πειραματιζόταν με νέες μορφές επικοινωνίας (Dickinson 1999:126-136; Rowbotham και Beynon 2001:143-158).

Καθαρίστριες και φεμινίστριες κρατώντας πικέτες, τραγουδώντας και χορεύοντας στο υπουργείο Αμύνης έφτιαξαν μία καλή ιστορία και η απεργία καλύφθηκε εκτενώς στα μέσα ενημέρωσης. Ο στόχος μας στα υψηλού προφίλ κυβερνητικά κτίρια έφερε αποτελέσματα. Το CSU ήτανε ικανό να κάνει τους εργολάβους να αναγνωρίσουν το συνδικάτο. Οι απεργοί κατακτήσανε μία αύξηση 2.50 λίρες την εβδομάδα και 50 πένες νυκτερινό επίδομα. Οι γυναίκες ήταν τόσο χαρούμενες και στο Empress State Building υπήρχε η αυτοπεποίθηση ότι θα μπορούσαν να φτάσουν στις 21 λίρες την εβδομάδα, πολύ πιο πάνω από το μέσο όρο του γυναικείου μισθού των 12.50 λιρών (Anon *The Whip* 1972:1; Alexander 1994:262).

Το CSU όμως σαφέστατα βρήκε τη διαπραγμάτευση με τους εργολάβους έναν εφιάλτη, συνειδητοποίησαν ότι όλες οι προσπάθειές τους θα ακυρώνονταν όταν θα ερχόταν η στιγμή για την ανανέωση της σύμβασης. Ενώ οποιοσδήποτε άλλος στην καμπάνια χάρηκε με τη νίκη των καθαριστριών, ο βοηθός Γενικός Γραμματέας του CSU, Les Mody, σκούπιζε το μέτωπό του. Είπε στο Martin Walker από τη Guardian: «Ήταν έργο αγάπης και μόχθου. Σε χρόνο και προσπάθεια μας κόστισε πολύ παραπάνω από τις συνδρομές που θα πάρουμε από αυτές»(Walker *The Guardian* 1972:63). Ανεξάρτητα από αυτό το φειδωλό σχόλιο, η ριζοσπαστική πτέρυγα του συνδικάτου ήταν ευχαριστημένο. Το CSU άρχισε να πιέζει την κυβέρνηση ώστε η καθαριότητα στα κυβερνητικά κτίρια να επιστρέψει πίσω. Οι εργολάβοι, στο μεταξύ με κατάθλιψη μιλάγανε για τους κινδύνους χρεωκοπίας.

Απώλεια της Ορμής

Η νίκη μεγάλωσε τη φήμη της Ομάδας Δράσης των Καθαριστριών. Η May Hobbs, που είχε κατανόηση των σκληρών μεταστροφών πολύ πριν τις ανακαλύψουν οι Μπλεριστές, όλο και πιο μακριά μιλούσε σε όλη τη χώρα, εξηγώντας πως οι καθαρίστριες συνέρεαν να γραφτούν στο σωματείο. Κανείς δεν ήξερε ακριβώς πόσες ήταν οι καθαρίστριες γιατί πολλές δουλεύανε χωρίς κάρτες ' τα νούμερα στο σωματείο επίσης μπερδεύαν γιατί τα μέλη διακυμαίνονταν. Πάντως σίγουρα δεν στρατολογήσαμε αυτές τις υποτιθέμενες ορδές των καθαριστριών. Οι αριθμοί αυτών που μοίραζαν φυλλάδια στη γη ήτανε πολύ περισσότερο προσγειωμένα. Το καλοκαίρι του 1972, η Liz Waugh αρχίσαμε να στρατολογούμε μία ομάδα τεσσάρων γυναικών στο CSU σε ένα κτίριο, η May και ο άντρας της Chris Hobbs είχαν αποφασίσει ότι θα μπορούσε να είναι στόχος. Ήτανε ένα κτίριο εταιρειών στο 207 της Old Street, όπου κρατούνταν τα αρχεία των εγγεγραμμένων εταιρειών. Το σημειωματάριό μου καταγράφει την παραλαβή των συνδρομών και περιγράφει ότι έχουν πληρωθεί 14 λίρες για πενήνήμερο. Οι ώρες τους ήτανε 10μμ. με 6.00 π.μ. με μία εβδομάδα διακοπών πληρωμένη. Πήγαινα κάθε εβδομάδα μαζεύοντας μεταξύ 5 και 24 πεννών την εβδομάδα μέχρι λίγο πριν τα Χριστούγεννα, όταν αποκαλύφθηκε ότι δεν μπορούσαν τελικά να στρατολογηθούν στο CSU. Σκύβοντας το κεφάλι μου από ντροπή, επέστρεψα τις συνδρομές από την τσέπη μου, αισθανόμενη σαν απατεώνας. Προς έκπληξή μου οι γυναίκες μου συμπεριφέρθηκαν σαν ηρωίδα. Μπορεί να μην τους ήτανε οικείοι οι σκοποί των συνδικάτων, αλλά όλες ξέρανε από ανεπίσημα συστήματα αποταμίευσης. Ήτανε συνηθισμένο για τους ανθρώπους να πληρώνουν τις γαλοπούλες τους στο χασάπη αργά με την πάροδο του χρόνου. Τα μικρά ποσά που παρέδωσα τους φανήκανε σαν χριστουγεννιάτικα επιδόματα – τα λεφτά της γαλοπούλας ήρθαν σπίτι να φωλιάσουν.

Το μοίρασμα φυλλαδίων σταμάτησε κατά την διάρκεια του 1973. Αυτό εν μέρει εξαιτίας της εξόντωσής μας, αλλά επίσης εξαιτίας εσωτερικών εντάσεως εντός της καμπάνιας. Δεν υπήρχε μόνο το χάσκων ταξικό κενό μεταξύ των μοιραστών φυλλαδίων και των καθαριστριών αλλά υπήρχε θυμός και ταραχή μεταξύ των ίδιων των καθαριστριών. Αρκετές γυναίκες που είχαν αρχίσει να εμπλέκονται δυσπιστούσαν απέναντι στην ηγεσία της May Hobbs, και αυτό έγινε χειρότερο όταν αυτή, κατανοήσιμα, άρχισε να ενδιαφέρεται και για άλλες υποθέσεις. Αυτή και ο άντρας της ο Chris ήτανε μεγάλοι υποκινητές και αφυπνιστές,

αλλά δεν ήταν προσεκτικοί στις λεπτομέρειες, ούτε και καλοί στο να οικοδομούν ένα πυρήνα ανθρώπων για να δουλέψει μαζί. Η Jean Mormont και η Jean Wright μπορούσαν να το κάνουν αυτό τοπικά, αλλά θα αποδέχονταν τη May Hobbs σε σχέση με την Ομάδα Δράσης των Καθαριστριών. Κατά τη διάρκεια της απεργίας στο Empress State Building δύο γυναίκες, μία Ιρλανδέζα και μία από την Καραϊβική, εξελίχθηκαν σε μία οργανική ηγεσία. Αλλά δεν ήταν ποτέ ικανές να καλλιεργήσουν αυτή τη διαδικασία στην Ομάδα Δράσης Καθαριστριών σε επίπεδο οργάνωσης. Οι γυναίκες της εργατικής τάξης στην ομάδα που δεν είχαν προηγούμενες εμπειρίες από δουλειά σε οργανωτικές δομές βρήκανε δύσκολο το να λειτουργήσουν σε ένα πλαίσιο το οποίο δεν ήταν απλώς προσωπικό δίκτυο γυναικών. Η ιδεολογία μας της αδελφσύνης δεν καθάρισε με τις καθαρίστριες, των οποίων οι σχέσεις με τις άλλες γυναίκες ήταν σύνθετες και συχνά συγκρουσιακές – αν και, ενδιαφέρον, αυτές οι συγκρούσεις ποτέ δεν εκφραστήκανε με όρους φυλής και εθνότητας, αλλά μάλλον, σε προσωπικά παράπονα που διαπερνούσαν αυτές τις διαφορετικές ταυτότητες. Ομοίως, επειδή ήτανε συνηθισμένες σε αρσενική ηγεσία στην καθημερινή τους ζωή, αυτές οι γυναίκες πιθανών να ήτανε πιο σκεπτικίστριες προς τη May Hobbs ως ηγέτιδα σε σύγκριση με το πώς θα ήτανε προς ένα άντρα. Εμείς οι που μοιράζαμε τα φυλλάδια από το Μέτωπο Γυναίκας Απελευθέρωσης δεν ήμασταν παθιασμένες στο να επιβάλουμε αποφάσεις στις γυναίκες της εργατικής τάξης. Ορισμένες από εμάς που μοιράζαμε φυλλάδια για καιρό είχαμε μάθει από την εμπειρία μας αλλά είχαμε και μία ελευθεριακή πολιτική που αποδοκίμαζαν την ανισότητα της γνώσης. Συνεπώς οι γυναίκες από τις αριστερές ομάδες που δεν είχαν τέτοιου είδους επιφυλάξεις συνεχίζανε να μας επιβάλλονται.

Κατηγορούσαμε τους εαυτούς μας που αποτύχαμε με τις καθαρίστριες αν και ήμασταν αμυδρώς συνειδητοποιημένες για τις δυσκολίες του συνδικαλιζεσθε που παρουσίαζε το σύστημα των εργολαβιών. Φυσικά δεν είχαμε ιδέα ότι αυτή η μορφή εργασίας θα επεκτεινόταν από ένα Συντηρητισμό που θα έκανε τον Heath να φαίνεται αγαθός. Ήταν ασύλληπτο ότι οι εργολαβίες στις υπηρεσίες θα γινόταν το κυρίαρχο σχέδιο για ολόκληρα κομμάτια της Βρετανικής οικονομίας. Αλλά αυτό ήταν, φυσικά, ότι συνέβη την δεκαετία του '80 όταν η μείωση των ρυθμισμένων συνθηκών εργασίας με οποιοδήποτε τρόπο έφθασε να θεωρείται θεμιτό από την κυβέρνηση της Θάτσερ. Όλο και περισσότερο, ευάλωτοι εργάτες, συμπεριλαμβανόμενων πολλών γυναικών, δουλεύανε μέσω του συστήματος εργολαβιών και μερικοί από τους μεγάλους παίκτες στην βιομηχανία μεταμορφώθηκαν ριζικώς σε πολυεθνικές υπηρεσιών. Εργάτες που είχαν θεωρήσει τους εαυτούς τους σαν τη σπονδυλική στήλη του εργατικού κινήματος βρέθηκαν με τη συντροφιά των γυναικών για τις οποίες είχαν σκεφτεί ότι είναι στο περιθώριο. Το σοκ ήταν προφανές και μία γενιά από αγωνιστές συνδικαλιστές δεν συνήλθε ποτέ.

Αντίκτυπος

Ειρωνικά, από τη στιγμή που η Lucia Films τελείωσε το μακρύ, πειραματικό ντοκιμαντέρ της *Νυκτερινές Καθαρίστριες* το 1975, δεν υπήρχε καμπάνια να λειτουργεί, αλλά ένα πολύ μεγάλο ενδιαφέρον για τις νυκτερινές καθαρίστριες, οφειλόμενο στις ομιλίες της May Hobbs σε συναντήσεις και συγκεντρώσεις, μαζί και στο μεσοαστικό ταλέντο μας στη

δημοσιότητα. Αλλά όταν η ταινία προβλήθηκε στις συναντήσεις, προκάλεσε ακραίες αντιδράσεις. Αριστερά ακροατήρια που είχαν συνηθίσει σε μορφές τηλεοπτικών επίκαιρων, ζαλίζονταν από τις προσπάθειες του Marc Karlin να δημιουργήσει χώρο στους θεατές να σκεφτούν, φανταστούν, διερευνήσουν και να αναρωτηθούν με λευκές οθόνες και μακριά, αργά πλάνα στα πρόσωπα των γυναικών. Με την άρνηση των κινηματογραφικών συμβάσεων, ήθελε να προχωρήσει πέρα από τις εξωτερικότητες του «αγώνα», μέσα στις ζωές και στα συναισθήματα των γυναικών. Πήρε μαζί του μερικούς ανθρώπους, συμπεριλαμβανόμενες και ορισμένες καθαρίστριες, αλλά άφησε άλλους ασυγκράτητους, συμπεριλαμβανόμενη τη May Hobbs, που πάντα ήθελε ένα γρήγορο, μικρό προπαγανδιστικό φιλμ. Βλέποντάς το αναδρομικά οι *Νυκτερινές Καθαρίστριες* παρέχουν μία γοητευτικού μήκους ταινία για τις διαδηλώσεις ενάντια στις πολιτικές του Heath, με μία μαγική στιγμή στην οποία δύο νέοι μεταλλωρύχοι χορεύουνε μαζί. Επίσης εξιστορεί μία ομάδα που σπάνια απεικονίζεται με συμπάθεια, τους φτωχούς του Λονδίνου της δεκαετίας του 70, που ζούσανε στο περιθώριο, τα στρώματα που οι Τόρις ονομάζανε “scroungers” (κλεφτρόνια, τρακαδόροι). Καταγράφει τους ανθρώπους, που σε μεγάλο βαθμό, περνάνε απαρατήρητοι μέσα στην ιστορία. Ρομαντικό και με σαφή αντίληψη την ίδια στιγμή, εξερευνεί το αφανές ' την πόλη τη νύχτα, το αόρατο της γυναικείας εργασίας και την εξάντληση που διαπερνάει τις ζωές τους έξω από τη δουλειά. Αυτό ήταν αληθινά για τις κρυμμένες πληγές της τάξης (Dickinson 1999:149-152; Rowbotham και Beynon 2001:152-153). Οι *Νυκτερινές Καθαρίστριες* έγιναν ένα κλασσικό έργο, αναγνωρισμένο από τους κινηματογραφιστές ως πρωτοπόρο και τοποθετήθηκε στο αρχείο του Ιδρύματος Βρετανικού Κινηματογράφου. Αλλά οι νυκτερινές καθαρίστριες, ακόμα σε μεγάλο βαθμό εκτός συνδικάτων, συνέχιζαν να πηγαίνουν για δουλειά στις 10 κάθε βράδυ κουβαλώντας τις πλαστικές τους σακούλες με τα υπάρχοντά τους, αν και κάμερες και διανομείς προκηρύξεων δεν τις κυνηγούσαν πια στους έρημους δρόμους.

Υπήρξαν μερικές σπασμωδικές προσπάθειες να οργανωθούν οι καθαρίστριες σε άλλα μέρη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70. Στην Οξφόρδη, νωρίς τη δεκαετία του '70, η Ομάδα Γυναικείας Δράσης Women's Action Group, καθώς μοίραζε φυλλάδια στην περιοχή των εργατικών κατοικιών του Blackbird Leys για τις παροχές σε βρεφικούς σταθμούς, έκανε επαφές με μία ομάδα καθαριστριών του εργοστασίου αυτοκινήτων Cowley. Η Hilary Wainwright, που ήτανε στο Κίνημα Γυναικείας Απελευθέρωσης και στην Ομάδα Διεθνών Μαρξιστών, τους μίλησε για τη May Hobbs και έγινε επαφή με την τοπική του T&G. Εντούτοις, το T&G δεν θα επέτρεπε την Ομάδα Δράσης Γυναικών ή τη May Hobbs να παρευρίσκονται στις συναντήσεις τους με τις καθαρίστριες και έτσι μείνανε οργισμένα εκτός. Παρόλα αυτά, οι καθαρίστριες της Οξφόρδης συνδικαλιστήκανε και κερδίσανε μερικές βελτιώσεις στους μισθούς τους και στις συνθήκες εργασίας.¹ Σοβαρές προσπάθειες γίνανε να οργανωθούνε στις πανεπιστημιούπολεις. Στο πανεπιστήμιο του Durham, εμπνευσμένη από τη μαρτυρία της May Hobbs για τον «επιτυχημένο αγώνα να συνδικαλισθούν οι καθαρίστριες του Λονδίνου», μία φοιτήτρια η Linda Finn και ο Gavin Williams, ένας λέκτορας, αποφασίσανε να προσπαθήσουνε να οργανώσουνε τις καθαρίστριες του κολλεγίου το 1973. Αποδείχθηκε πολύ πιο δύσκολο από ότι είχανε προβλέψει λόγω της αντίστασης από το πανεπιστήμιο και των ενδοσυνδικαλιστικών διαφωνιών (Finn και Williams 1976:5).

Ενώ η οργάνωση των καθαριστριών παρουσίαζε τεράστια προβλήματα, η δημοσιότητα που δημιουργήθηκε συνείσφερε στην αλλαγή των διαθέσεων του εργατικού κινήματος προς τις χαμηλόμισθες εργάτριες, συμπεριλαμβανομένων και των καθαριστριών. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 φεμινίστριες ήταν άκρως δραστήριες σε σωματεία για τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας, όπως επίσης και στην πίεση στα κλαδικά συνδικάτα, σε συνδικαλιστικά συμβούλια και Γενικά Συνέδρια (Trade Union Congress) για κοινωνικά θέματα όπως οι αμβλώσεις και οι βρεφικοί σταθμοί. Γυναίκες με ειδίκευση στο Δίκαιο και στον συνδικαλισμό βοήθησαν να συνδεθούν τα δύο κινήματα. Η δικηγόρος Tess Gill, μαζί με ένα στέλεχος στο υπαλληλικό σωματείο AUEW-TASS (Linda Smith), ξεκίνησαν να εξερευνούν το πώς οι χαμηλόμισθες εργάτριες θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν την υφιστάμενη νομοθεσία για να δυναμώσουν την διαπραγματευτική τους δύναμη (Αnon στη *Morning Star* 1976a). Σε αντιδιαστολή με την τάση που κυριαρχούσε στους ελευθεριακούς και στην τροτσκιστική αριστερά να αντιμετωπίζουν το κράτος με καχυποψία, αυτές αντιπροσωπεύανε μία αντίθετη παράδοση στο Βρετανικό εργατικό κίνημα να στρέψουν το κράτος για την καταπολέμηση του καπιταλισμού. Ακολούθησε μία συζήτηση στο πλαίσιο του γυναικείου κινήματος για το κράτος πρόνοιας, η οποία οδήγησε ορισμένες φεμινίστριες να ρωτούν πώς να αποκτήσουν πρόσβαση σε πόρους ελεγχόμενους από το κράτος με τρόπους που βοήθησαν τις πιο ευάλωτες γυναίκες της εργατικής τάξης (*The London to Edinburg Weekend Return Group* 1980; Rowbotham, Segal και Wainwright 1979). Λίγες γνωρίζαμε ότι είχε σημάνει η ενδεκάτη ώρα για το κράτος πρόνοιας.

Αλλαγή Συνθηκών

Ήταν προφανές, ωστόσο, ότι η οικονομική συγκυρία υποβάλλονταν σε αλλαγές. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 η πίεση από Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ανάγκασε την κυβέρνηση των Εργατικών να κάνει περικοπές στις δημόσιες υπηρεσίες. Σύμφωνα με την δοκιμασμένη πρακτική οι περικοπές αυτές αφορούσαν τις πιο ευάλωτες ομάδες. Αρχικά οι περικοπές αντιμετωπίστηκαν με σίγουρη και ένθερμη αντίσταση, το οποίο σήμαινε ότι το ίδιο το κράτος όλο και περισσότερο έγινε το πεδίο της σύγκρουσης. Το 1976, όταν η Αρχή Υγείας της περιοχής στο Birmingham αποφάσισε ότι δεν μπορούσε άλλο να απασχολεί πρόσθετο προσωπικό, οι καθαρίστριες στο νοσοκομείο Mosley Hall αρνήθηκαν να δουλεύουν παραπάνω και κατέβηκαν σε απεργία. Άμεση στήριξη ήρθε από τους άντρες αχθοφόρους και οδηγούς του νοσοκομείου από το Νότιο Birmingham που αρνηθήκανε τα άπλυτα από το νοσοκομείο. Εντός 24 ωρών η Αρχή Υγείας ανακάλυψε ότι μπορούσε, μετά από αυτά, να απασχολεί περισσότερες καθαρίστριες (Αnon στο *Spare Rib* 1976b:21-22).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, όταν οι χαμηλόμισθοι εργάτες ξεσηκωθήκανε ενάντια στη συγκράτηση των μισθών, ένας εξαιρετικά ισχυρός μύθος των μέσων μαζικής ενημέρωσης πήρε μορφή ο οποίος πολύ βολικά συνέβη να ενισχύσει τα συμφέροντα και των Εργατικών και των Συντηρητικών. Σύμφωνα με το νέο σενάριο, εργάτες όπως οι καθαρίστριες στο Mosley Hall απεικονίζονταν ως άπληστοι και τεμπέληδες. Τα υπόλοιπα, φυσικά, είναι ιστορία 'ο Θατσερισμός οδήγησε τον μύθο στην εξουσία ο οποίος δεν έχει εκτοπιστεί από τότε. Μετά την εκλογή της Μάργκαρετ Θάτσερ το 1979, όχι μόνο η ανισότητα αυξήθηκε στη

Βρετανική κοινωνία αλλά έγινε απαράδεκτο να επιχειρηματολογείς για την αναδιανομή του πλούτου. Η τακτική των Τόριδων για ιδιωτικοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών δεν ήταν μέρος ενός αρχικού σχεδίου ' αναπτύχθηκε για τη συγκεκριμένη περίπτωση μετά από ένα πείραμα που επινοήθηκε από το Συντηρητικό Σύμβουλο, Christopher Chope στο νότιο Λονδίνο στην περιφέρεια Wandsworth που αποδείχθηκε δημοφιλής. Το 1983 το συμβούλιο έβαλε στόχο τους σκουπιδιάρηδες, μία ομάδα εργατών που δεν αγαπιούνταν από την κοινή γνώμη εξαιτίας μίας μακράς και δύσσοσμης απεργίας και ενός συστήματος παραγωγικότητας που σήμαινε ότι πολύ συχνά άφηναν συντρίμια στο πέρασμά τους καθώς βιάζονταν να αδειάσουν τους κάδους. Η αποκομιδή απορριμμάτων ιδιωτικοποιήθηκε.

Η ιδιωτικοποίηση συνοδευόταν από αλλαγές στη νομοθεσία πανεθνικά που επηρέασαν τη δράση των συνδικάτων και τη θέση των χαμηλόμισθων εργατών. Το 1983, το ψήφισμα για τις Δίκαιους Μισθούς του 1946, το οποίο απαιτούσε οι κεντρικές κυβερνητικές συμβάσεις να απασχολούν εργαζόμενους με μισθούς και σε συνθήκες όχι λιγότερο ευνοϊκές από ότι έχει συμφωνηθεί από τα συνδικάτα στο εμπόριο, ή από τον γενικό επίπεδο αμοιβών ανά τύπου εργασίας, απορρίφθηκε (Pearson 1985:85-99). Η Θάτσερ δεν ήταν ικανή να καταργήσει τα Συμβούλια Μισθών με τις σταθερές τιμές στη χαμηλόμισθη βιομηχανία αλλά ο επόμενος Τόρις πρωθυπουργός, John Major, απαλλάχθηκε από αυτά. Μία διακομματική συναίνεση ότι το κράτος έχει υποχρέωση να προστατεύει τους χαμηλόμισθους και ευάλωτους εργαζόμενους – μία συναίνεση που οφείλονταν πολύ σε μεταρρυθμιστές, συμπεριλαμβανομένων φεμινιστριών, στα τέλη του δέκατου ένατου και αρχές του εικοστού αιώνα και είχε αποκρυσταλλωθεί μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο – θρυμματίστηκε από τη Θάτσερ και τον Μέιτζορ.

Η μεταβολή στην κρατική πολιτική, η υιοθέτηση των ιδιωτικοποιήσεων σε μεγάλη κλίμακα και η κατάρρευση της παραγωγικής βιομηχανίας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 σήμαινε ότι οι καθαρίστριες που πριν από δέκα χρόνια φαίνονταν να είναι στην περιφέρεια του εργατικού κινήματος άρχισαν να έρχονται στο προσκήνιο. Μία ομάδα στον ιδιωτικό τομέα που δούλευε σε ένα μεγάλο κατάστημα στο West End του Λονδίνου συνειδητά ανέπτυξε σύνδεση μεταξύ της κοινότητας και του χώρου εργασίας, αναδύθηκε συμπτωματικώς στην Οξφόρδη. Μία εργατική δύναμη Λατινοαμερικανίδων μεταναστριών, μερικές από αυτές με υψηλή μόρφωση και σε κατάσταση φυγής από καταπιεστικά καθεστώτα, οικοδομήσανε εμπιστοσύνη μεταξύ τους μοιράζοντας τα προσωπικά τους παραπόνια, βοηθήθηκαν από το Νομικό Κέντρο του βόρειου Kensington. Μετά συνδικαλισθήκανε μέσω του T&G, το οποίο έγινε πιο ανοικτό στην προσέγγισή του. Παρήγαγε ένα έντυπο που το λέγανε El Moro (η σφουγγαρίστρα) και καταφέρανε να αυξήσουν τους μισθούς τους (Pearson 1985:42-51).

Ήταν, όμως, ο δημόσιος τομέας που είδε τους πιο έντονους αγώνες. Καθαρίστριες που δουλεύανε στο δημόσιο τομέα δεν είχαν απαραίτητα υψηλότερους μισθούς από αυτές που δουλεύανε σε εργολάβους. Ήταν, όμως, πιο πιθανό να καλύπτονται για ασθένεια, πληρωμένες διακοπές και σύνταξη. Υπήρξαν αρκετές μάχες ενάντια στην ιδιωτικοποίηση και Ασιατίσες, μία νέα δύναμη στα Βρετανικά συνδικαλιστικά κίνημα, έπαιξε προεξέχων ρόλο σε αυτές. Οργανωμένες από το Εθνικό Συνδικάτο των Δημόσιων Εργαζόμενων, Νοτιοασιάτισες καθαρίστριες στο νοσοκομείο του Hillingdon στο Δυτικό Λονδίνο

διαμαρτυρήθηκαν ενάντια στην ιδιωτικοποίηση (Paul 1986:67). Δεν ήταν επιτυχείς. Εντούτοις στο Hackney, στο Ανατολικό Λονδίνο, το 1984, παρόλα αυτά, οι εργαζόμενοι στην υγεία στην περιφέρεια κατεβήκανε για απεργία για μία μέρα, η Αρχή Υγείας της περιοχής αποφάσισε ότι θα ήταν κακή ιδέα να διακηρύξει διαγωνισμό για εσωτερικές υπηρεσίες (Paul 1986:70). Παρόλο την επιτυχία αυτή, το πρόβλημα παρέμεινε ότι η αμετάβλητη, ανένδοτη απόφαση της κεντρικής κυβέρνησης έκανε δύσκολο τη διατήρηση της αντίστασης στις ιδιωτικοποιήσεις.

Καθαρίστριες που δουλεύανε ήδη σε εργολάβους ανακαλύψανε ότι η εισαγωγή μειοδοτικών διαγωνισμών κατέληγε σε παραπέρα μείωση αποδοχών και χειροτέρευση συνθηκών εργασίας. Το νοσοκομείο Barking στο βορειοανατολικό Λονδίνο είδε μία μακρά και πικρή διαφωνία που εμφανίστηκε το 1984 όταν η εταιρεία καθαρισμού Crothalls μειοδότησε στη σύμβαση που υπήρχε πριν περικόποντας μισθούς και επιδόματα αδείας και τοποθετώντας τις εργάτριες σε ευέλικτες βάρδιες. Οι βάρδιες έφεραν πανωλεθρία στις ζωές των γυναικών και δυσaráεστησαν ειδικά τις ανύπαντρες μητέρες γιατί δεν μπορούσαν να σχεδιάσουν το χρόνο τους. Μία μακρόχρονη αιτία αγανάκτησης από την πλευρά των καθαριστριών ήταν οι ισχυρισμοί τους ότι τους δίνανε ανεπαρκή υλικά καθαρισμού. Με την προβολή των αρνητικών συνεπειών της έλλειψης γνώσης των ασθενών από τους απεργοσπάστες, με ένα κυκλικό τρόπο οι καθαρίστριες του Barking που κατέβηκαν σε απεργία ήταν ικανές να δείξουν τη σπουδαιότητα της εργασίας τους και της γνώσης και των επιδεξιοτήτων που μάθανε μέσω της δουλειάς τους με την πάροδο του χρόνου, δεξιότητες φροντίδας που δεν συμπεριλαμβάνονταν στο πως αξιολογούταν η δουλειά τους. Πραγματικά οι αρνητικές συνέπειες της βραχυπρόθεσμης πολιτικής των περικοπών στην καθαριότητα έγινε γρήγορα εμφανής καθώς η Αναφορά των Αξιωματούχων στο Περιβάλλον της Υγείας τον Απρίλιο του 1984, ένα μήνα αφού ξεκίνησε η απεργία, βρήκε την καθαριότητα στο νοσοκομείο Barking να είναι μη ικανοποιητική (Paul 1986:45-47).

Τη δεκαετία του 80, ο συνδυασμός δημοσιότητας από τις καθαρίστριες και τους προπαγανδιστές, μαζί με την απόφαση της κυβέρνησης να εγκρίνει το σύστημα εργολαβιών, κατέληξε να γίνεται περισσότερη έρευνα στην καθαριότητα. Μία περιεκτική αναφορά του ACAS (Advisory, Conciliation and Arbitration Service) (Υπηρεσία Συμβουλευτικής, Συνδιαλλαγής και Διαιτησίας) του 1981 πάνω στις εργολαβίες καθαριότητας κατέγραψε μία χειροτέρευση στους μισθούς και στις συνθήκες εργασίας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '70. Μία συλλογική αναφορά από το συνδικάτο χαμηλόμισθων CSU στις καθαρίστριες που εργάζονταν απευθείας έδειξε ότι ενώ τα επίπεδα μισθών τους ήταν παρόμοια με αυτά των καθαριστριών σε εργολάβους, οι παροχές για ασθένεια, διακοπές και συντάξεις ήταν καλύτερες. Το 1983 μία χρήσιμη αναφορά από την Υπηρεσία Στοιχείων Εισοδημάτων Incomes Data Services (IDS) σημείωνε πως πληρωμένες διακοπές σε ορισμένες μεγάλες, ιδιωτικές εταιρείες όπως η British Leyland και η Ford για τις καθαρίστριες που εργάζονταν άμεσα συμπεριλαμβάνονταν στις γενικές διαπραγματεύσεις των μισθών και ήταν μεταξύ 20 και 25 ημερών, πολύ περισσότερο από αυτές των καθαριστριών σε εργολάβους (IDS 1983:1-9). Ριζοσπαστικά σχέδια κοινοτήτων όπως η Δράση Κοινότητας Community Action και η Δράση Δημόσιων Υπηρεσιών Public Service Action ξεκίνησαν να καταγράφουν ιδιωτικοποιήσεις πανεθνικά και να παρέχουν συμβουλές σε καμπάνιες. Το 1984 το περιοδικό Community Action κατέγραψε υποστήριξη για τις καθαρίστριες από τους εργάτες του Inland Revenue από Llanishen και Wales και από

το νοσοκομείο του Addenbrooke στο Cambridge. Επίσης περιέγραψε πως το T&G εξασφάλισε ότι οι καθαρίστριες εργολαβιών θα συμπεριλαμβάνονταν στις γενικές διαπραγματευτικές δομές της βιομηχανίας Hickson and Welch Ltd στο Castleford στη βόρεια Αγγλία (Anon *Community Action* 1984:69).

Αριστερές τοπικές αρχές ξεκίνησαν να ρίχνουν το βάρος τους στην έρευνα των συνθηκών εργασίας. Πρωτοπόρο ήταν το Συμβούλιο του Ευρύτερου Λονδίνου Greater London Council (GLC), οδηγούμενο από τον Ken Levingstone, το οποίο δημιούργησε μία Μονάδα Βιομηχανίας και Εργασίας Industry and Employment Unit το 1983 για να παράγει μία συμμετοχική βιομηχανική στρατηγική για το Λονδίνο. Πήγα να δουλέψω για τη Μονάδα στα τέλη του 1983 και το 1984, αποφασισμένη ότι οι καθαρίστριες δεν θα παραλείπονταν, παρήγαγα το έγγραφο της επιτροπής για την καθαριότητα που τις έφερε μέσα στη στρατηγική. Απορρίπτοντας το συνηθισμένο πράο ύφος των εγγράφων της επιτροπής, μπέρδεψα τους Τόρις με αποσπάσματα από John Ruskin και Harold Macmillan για την αξία των καθαριστριών και τις ανομίες των αντιλαμβανόμενων ως μεσαίων εργολάβων. Η Irene Bruegel και άλλες γυναίκες στο GLC αρχίσανε να αναπτύσσουν ένα πρωτοποριακό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων στις αμοιβές και στα επιδόματα για τις δικές τους καθαρίστριες του Συμβουλίου, συμπεριλαμβανόμενο το «Σχέδιο Βασικών Δεξιοτήτων». Αυτό επέτρεπε στις καθαρίστριες πρόσβαση σε ευέλικτη εκπαίδευση και μόρφωση ενώ ήταν στη δουλειά. Μπορούσε να ληφθεί μέριμνα για οτιδήποτε από αναλφαβητισμό μέχρι εκπαίδευση για επαγγελματικές ανάγκες. Πολλές υποστηρίζονταν από τις οικογένειες τους και ήταν πρόθυμες να ξεφύγουν από την παγίδα της χαμηλόμισθης εργασίας. Αρκετές αποφάσισαν ότι θέλουν να συνεχίσουν να σπουδάζουν περαιτέρω. Ο χρόνος να σκεφτούν και να μιλήσουν οδήγησαν επίσης ορισμένες γυναίκες να μιλήσουν ανοιχτά σε συναντήσεις σωματείων (Paul 1986:38).

Η Μονάδα Βιομηχανίας και Εργασίας μπορούσε να αποζημιώσει για την έλλειψη πόρων των χαμηλόμισθων εργαζομένων συμπεριλαμβανόμενων των καθαριστριών, με πολλούς μικρούς τρόπους. Η βιβλιοθηκονόμος του GLC διέσπειρε πληροφορίες για τις εταιρείες καθαρισμού που ήτανε διαθέσιμες στους επενδυτές αλλά αρκετά ακριβές για να αποκτηθούν από τις καθαρίστριες. Το 1985 ήμουν σε θέση να αναθέσω την εκπόνηση έκθεσης για τον καθαρισμό σε έναν εργαζόμενο του Νομικού Κέντρου την Jane Paul. *Όπου Υπάρχουν Βρωμιές Υπάρχουν Λεφτά* εμφανίστηκε το 1986, λίγο πριν το GLC καταργηθεί από την κεντρική κυβέρνηση. Παρ όλα αυτά, κυκλοφόρησε ευρέως στο Λονδίνο, τεκμηριώνοντας τις καταστροφικές συνέπειες των μειοδοτικών διαγωνισμών σε νοσοκομεία, σχολεία ακόμα και στον Υπόγειο του Λονδίνου. Έδειξε επίσης πως το σύστημα των εργολαβιών ήτανε ένα διεθνές φαινόμενο, παραθέτοντας δύο εκθέσεις – «Κυβέρνηση προς Πώληση» (1977) και «Αποποιοούμενοι τις Ευθύνες» (1983) – αναφορικά με τις υπεργολαβίες στις ΗΠΑ γραμμένες από πρώην δημοσιογράφο της *Washington Post*, τον John D. Hanrahan και παραγόμενες από την Αμερικανική Ομοσπονδία Εργαζομένων στις Πολιτείες, Κομητείες και Δήμους (AFSME). Η Jane επίσης αξιοποίησε το έργο του βρετανού ιατρικού κοινωνιολόγου Geoff Rayner και της Gina Glover από την Wandsworth Photo Co-op που είχανε πάει να ερευνήσουν την Βορειοαμερικανική εμπειρία το 1983 και είχανε εντυπωσιαστεί από το γεγονός ότι τα συνδικάτα του δημοσίου στις ΗΠΑ είχαν το νομικό δικαίωμα να συμβουλευτούν και να διαπραγματεύονται όταν υπηρεσίες παραχωρούνταν σε εργολάβους ιδιωτικών εταιρειών, κάτι το οποίο δεν συνέβαινε στην περίπτωση της

Βρετανίας. Αξιοσημείωτα, είχαν παρατηρήσει ότι πολλά συμβόλαια στις ΗΠΑ βρίσκονταν στα χέρια της Crothalls, της εταιρείας με την οποία είχαν συγκρουσθεί οι καθαρίστριες του Barking (Paul 1986:78-81).

Το αποθαρρυντικό γεγονός ότι ο καθαρισμός ήταν μία πολυεθνική βιομηχανία ξεκινούσε να διαφαίνεται. Μία από τις ερευνητικές ομάδες των συνδικάτων χρηματοδοτούμενη από την Μονάδα Βιομηχανίας και Εργασίας στο GLC ξεκίνησε να αναπτύσσει διεθνείς σχέσεις με συνδικάτα και ομάδες καθαριστριών. Το 1987 το Διεθνές Συνέδριο Καθαριστριών ονομαζόμενο «Αόρατοι Εργάτες» έλαβε μέρος στο Λονδίνο, φέρνοντας μαζί καθαρίστριες από όλη την Ευρώπη. Αποκαλύφθηκε πόσο μεγάλες πολυεθνικές λειτουργούσαν στην Ευρώπη και πως η εργατική δύναμη, επίσης, ήταν διεθνή. Μεταξύ των παρευρισκομένων ήταν μετανάστριες από πολλές χώρες, συμπεριλαμβανομένων της Βόρειας Αφρικής, Λατινικής Αμερικής και Τουρκίας. Εξέφρασαν παρόμοια παράπονα για τις εταιρείες που εργάζονταν: να έχουν να καλύψουν περισσότερα δωμάτια από ότι είχαν συμφωνήσει, για ανεπαρκή, ακόμα και μη ασφαλή είδη καθαρισμού, για ανθυγιεινές συνθήκες στα νοσοκομεία, και φυσικά για χαμηλούς μισθούς (Gowen 1988:20-22). Αν και οι συνδικαλιστικές οργανώσεις άρχισαν να προσανατολίζονται προς τις ομόλογές τους στην Ευρώπη, οι καλά οργανωμένοι ειδικευόμενοι εργαζόμενοι συνέχιζαν να αδιαφορούν στην πρόταση ότι οι καθαρίστριες έπρεπε να συμπεριληφθούν. Οι προοπτικές για διεθνείς διασυνδέσεις μεταξύ των εργαζομένων στο κάτω μέρος του σωρού, δεν ήταν ψηλά στην ημερήσια διάταξη ενός αυξανόμενα σφυροκοπημένου συνδικαλιστικού κινήματος.

Παρόλα αυτά, μία μνήμη αντίστασης επέζησε με εκπληκτική επιμονή. Το φθινόπωρο του 1995, χαμηλόμισθοι βοηθητικοί εργαζόμενοι στο Νοσοκομείο Hillingdon στο Δυτικό Λονδίνο, κατέβηκαν σε απεργία όταν ο εργοστάσιος τους για τον καθαρισμό, Pall Mall, έκοψε τους ήδη χαμηλούς μισθούς τους. Ορισμένες από τις απεργούς ήταν οι ίδιες γυναίκες που είχαν διαμαρτυρηθεί για την ιδιωτικοποίηση μία δεκαετία πριν. Η κυρίως Νοτιοασιατική εργατική δύναμη οδηγήθηκε από μία βαθιά αίσθηση αδικίας και αρνήθηκε να σταματήσει τις πικετοφορίες. Πήγαν τις υποθέσεις τους στο Βιομηχανικό Δικαστήριο, και τελικά, μετά από τέσσερα χρόνια, κερδίσανε αποζημιώσεις.² Κατά τη διάρκεια της μακρόχρονης διαφοράς τους γυρίσανε και μιλήσανε σε πολλές χώρες, όπως επίσης και στη Βρετανία, και στενές σχέσεις αναπτυχθήκανε μεταξύ αυτών και άλλων εργαζομένων, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η προσωρινότητα της εργασίας είχε φτάσει και σε ομάδες που προηγουμένως ήταν μέρος του καλά οργανωμένου εργατικού δυναμικού. Το 1995 οι γυναίκες του Hillingdon κατέβηκαν σε πορεία με τους λιμενεργάτες του Λίβερπουλ και τις οικογένειές τους ενάντια στην προσωρινότητα, με τους λιμενεργάτες να δωρίζουν χρήματα από το απεργιακό τους ταμείο στις γυναίκες του Hillingdon. Για τις βρετανίδες καθαρίστριες, στη δεκαετία του 1990, νέα αλληλεγγύη προήλθε από κοινές αντιξοότητες. Εν τούτοις, οι λιμενεργάτες που αντιστέκονταν στην παγκόσμια τάση, ηττήθηκαν και από τις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα η προσωρινότητα εξαπλώθηκε σταθερά στη κοινωνική ιεραρχία για να φθάσει και τους πιο υψηλά εργαζόμενους. Προερχόμενη από τις παρυφές της κρυφής οικονομίας, τώρα χαρακτήριζε το σύνολο της κοινωνίας.

Νέα Φάση Οργάνωσης?

Η Βορειοαμερικανική καμπάνια «Δικαιοσύνη για τους Καθαριστές» Justice for Janitors και η ταινία του Ken Loach το 1988 για αυτή («Ψωμί και Τριαντάφυλλα») έχει πρόσφατα παρακινήσει νέες προσπάθειες να οργανωθούν οι καθαρίστριες στο μεγάλα κτίρια του Canary Wharf στις μεταμορφωμένες αποβάθρες του Λονδίνου. Η ερευνήτρια Hsia-Hung Pai ανέφερε στο Feminist Review (2004) ότι εργαζόμενοι χωρίς χαρτιά δούλευαν σε υπερβολάβους εκεί, χωρίς σταθερές διακοπές και επιδόματα ασθενείας. Της ειπώθηκε από άλλους εργαζόμενους ότι είχαν δει μερικούς εργαζόμενους μετανάστες χωρίς χαρτιά να απολύονται χωρίς προφορικές ή γραπτές προειδοποιήσεις (Pai 2004:165-172).

Δουλεύοντας σε συνδυασμό με την Οργάνωση Κοινοτήτων Ανατολικού Λονδίνου (TELCO), υποστηρικτές πείσανε την εταιρεία καθαρισμού ISS, μία ηγεμονική πολυεθνική εταιρεία, να αναγνωρίσει το συνδικάτο. Τον Οκτώβριο του 2004 η Tania Branigan αναφέρει στην εφημερίδα *The Guardian* ότι οι εργαζόμενες με νόμιμα συμβόλαια κερδίζανε 5,20 λίρες την ώρα και είχαν 12 μέρες διακοπές και άλλες 8 μέρες δημόσιων αργιών το χρόνο, αν και δεν είχαν άδεια/επιδόματα ασθενείας ή συντάξεις. Το T&G, όμως, θεώρησε σαν κατώτατο μισθό για το Λονδίνο τις 6,70-λίρες και επιχειρηματολόγησε ότι πρέπει να παίρνουν επιδόματα/άδειες ασθενείας, συντάξεις και περισσότερες διακοπές. Ο δήμαρχος Ken Livingstone υποστήριξε την υπόθεση του συνδικάτου. Ωστόσο το T&G έπρεπε να καλέσει διαδήλωση σχεδιασμένη να συμπίπτει με αυτή του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ στο Λονδίνο αφού οι ιδιοκτήτες του Canary Wharf είχαν ένταλμα που συνάπτονταν με το σκεπτικό ότι δεν υπάρχει δικαίωμα δημόσιας πρόσβασης στα κτίρια (Branigan 2004:14). Παρόλη την αποτυχία αυτή, η Collin Notel σημείωσε ότι η εστίαση στις οικονομικές εταιρείες στο Canary Wharf είχε συνεπώς παράγει αρκετές επιτυχείς μισθολογικές αυξήσεις και πληρωμένες διακοπές, ένα αποτέλεσμα που υποδεικνύει ότι οι εταιρείες αποδέχονται κάποιο βαθμό ευθύνης για τις εργασίες καθαρισμού που δίνουν σε εργολάβους (Cottell 2005:12). Ο κίνδυνος, όμως, είναι όπως ήταν πάντα ότι αυτά τα λιγοστά οφέλη μπορούν να αντισταθμιστούν από τις εταιρείες με μείωση προσωπικού και συνεπώς εντατικοποίηση εργασίας. Όπως ο Ken Loach παρατήρησε: «θα είναι ένας μακρύς πόλεμος με πολλές μάχες... η βρωμιά σταματάει με αυτούς που μοιράζουν τις συμβάσεις» (The Guardian 2004:14).

Τριάντα χρόνια πριν η Ομάδα Δράσης Καθαριστριών δεν θα μπορούσε ποτέ να προβλέψει ότι οι καθαρίστριες θα γινόντουσαν μέρος της παγκόσμιας οικονομίας. Ωστόσο και αυτά τα πλήθη των γυναικών που προσεγγίσαμε εμείς που μοιράζαμε τις προκηρύξεις στη Λονδρέζικη νύκτα, ήταν ενδεικτικά ενός εκμεταλλευτικού και κοντόφθαλμου συστήματος εργασίας που θα επεκτείνονταν μαζικά σε όλο τον κόσμο. Στα 1980 και στα 1990 οι γυναίκες του Barking και του Hillingdon προσπάθησαν να προειδοποιήσουν για τις ευρύτερες συνέπειες της φθηνής εργασίας αλλά οι φωνές τους αγνοήθηκαν. Αλλά το 2005 η Helen Carter θα μπορούσε να κάνει ρεπορτάζ στη *The Guardian* ότι 100.000 ασθενείς το χρόνο προσεβλήθησαν από ενδονοσοκομειακές λοιμώξεις καταλήγοντας σε περίπου 5000 θανάτους λόγω, εν μέρει, ανεπαρκούς καθαριότητας. Δυστυχώς αυτή η μακάβρια πραγματικότητα δεν οδήγησε σε μεγαλύτερη εκτίμηση των δεξιοτήτων και της αξίας των καθαριστριών. Κατέληξε, πάντως, σε μία τεχνολογική καινοτομία. Η Airedale NHS Trust Hospitals στο Yorkshire έχει εισάγει μία νέα, περισσότερη αποτελεσματική σφουγγαρίστρα μικρο-νημάτων για να καταπολεμήσει την αύξηση των βακτηριολογικών «σούπερ εντόμων» (Carter 2004:10). Οι σφουγγαρίστρες μικρο-νημάτων σε μία εποχή υψηλής τεχνολογίας μπορεί να φαίνονται σαν ένα μικρό πλεονέκτημα, αλλά η αλλαγή έρχεται αργά στην παραγωγική διαδικασία της καθαριότητας. Μόνο, το πόσο αργά, θα ήτανε ασύλληπτο σε εμάς που ενθουσιασμένα ιδρύσαμε την Ομάδα Δράσης των Καθαριστριών το 1970. Με ένα παράξενο τρόπο, η άγνοιά μας και η απειρία μας, μας έδωσε κουράγιο να παλέψουμε ενάντια σε ένα σύστημα, τη δύναμη του οποίου δεν αντιληφθήκαμε. Μέσα στην αφέλειά

μας και την ύβρη μας σκοντάψαμε σε κάτι που ήταν πολύ, πολύ μεγαλύτερο από οτιδήποτε που προβλέψαμε εκείνη την εποχή.

Σημειώσεις

¹ Είμαι ευγνώμων στην Hilary Wainwright για τις πληροφορίες στην Καμπάνια Καθαριστριών της Οχφόρδης.

² Είμαι ευγνώμων στη Francis Reynolds, πρώην καθαρίστρια στο Hillingdon, για πληροφορίες στη διαμάχη της δεκαετίας του 1990.

Βιβλιογραφία

- Alexander S (1994) *Becoming a Woman and Other Essays in 19th and 20th Century Feminist History*. London: Virago
- Anon (1970a) Tory plan to crackdown on the scroungers. *Evening News* 8 October
- Anon (1970b) Britain: The worm is not for turning. *Newsweek* 23 March
- Anon (1971) Bernadette Devlin speaks to cleaners. *Night Cleaners' Special Issue*, Shrew, December
- Anon (1972) Something to smile about . . . as the union sweeps to “double” victory for contract cleaners. *The Whip: The Civil Service Union Journal* September
- Anon (1976a) How Elsie Bucket and Iris Moppit won 20p. *Morning Star* 4 October
- Anon (1976b) Changing their tune. *Spare Rib* 45
- Anon (1984) Cleaners issues. *Community Action* 67
- Branigan T (2004) Loach pitches in for low-paid cleaners. *The Guardian* 9 October
- Bruegel I (1971) Women marchers stress need for union action over equal pay. *Socialist Worker* 13 March
- Carter H (2004) Hospital mop and bucket become history. *The Guardian* 26 November
- Cottell C (2005) It's time rich city firms cleaned up their act. *The Guardian* 7 May
- Dickinson M (ed) (1999) *Rogue Reels: Oppositional Film in Britain 1945–9*. London: British Film Institute
- Finn L and Williams G (c 1976) *The Durham Experience: Bureaucrats and Women Cleaners*. London: A Solidarity Pamphlet
- Gowen S (1988) Invisible workers: An international cleaners' conference. *Spare Rib* January
- Hanna V (1971) Equal pay: Industrial apartheid as firms evade the Act. *The Sunday Times* 21 November
- Hughes A (1970) Pay demands worry government. *The Daily Telegraph* 3 August
- IDS (1983) *Cleaners' Pay*. Study 290, May. London: Incomes Data Services
- Jackson S (1970) Women in poverty. *The Times* 2 September
- Kelly J (1988) *Trade Unions and Socialist Politics*. London: Verso
- McCordle J and Rowbotham S (eds) (1979) *Dutiful Daughters: Women Talk about their Lives*. Harmondsworth: Penguin Books
- Pai H-H (2004) The invisibles—migrant cleaners at Canary Wharf. *Feminist Review* 78(1):164–174
- Paul J (1986) *Where There's Muck There's Money: A Report on Cleaning in London*. London: Industry and Employment Branch, Greater London Council
- Pearson P (1985) *Twilight Robbery: Trade Unions and Low Paid Workers*. London: Pluto Press
- Pym J (ed) (2000) *Time Out Film Guide*. London: Penguin Books
- Rowbotham S (1999) *A Century of Women*. London: Penguin Books
- Rowbotham S and Beynon H (2001) *Looking at Class: Film, Television and the Working Class*. London: Rivers Oram
- Rowbotham S, Segal L and Wainwright H (1979) *Beyond the Fragments: Feminism and the Making of Socialism*. London: Merlin Press
- The London to Edinburgh Weekend Return Group (1980) *In and Against the State*. London: Pluto Press
- Walker M (1972) Office cleaners face an uphill struggle. *The Guardian* 18 August

Η **Sheila Rowbotham** είναι καθηγήτρια Ιστορίας Φύλλου και Εργασίας στο τμήμα Κοινωνικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Manchester. Βοήθησε στην ίδρυση του απελευθερωτικού κινήματος γυναικών στη Βρετανία και έχει γράψει εκτενώς πάνω στη ιστορία των γυναικών και της εργασίας

|

Formatted: No Spacing

Formatted: Space After: 0 pt

Formatted: Line spacing: single